

Jona

Wie heeft de regie?

Mededelingen

Welkom – stilte – licht ontsteken

Lied: Zo maar een dak

VL 572

Inleiding

Zevenmaal opnieuw geboren is het jaarthema. En zeven maal liep het volk Israël om de stad Jericho heen, zoals God had bevolen. Toen de priesters na de zevende ronde op hun bazuinen bliezen en het volk juichte, vielen de muren van Jericho om – zonder slag of stoot. Deze legende -het Latijnse woord legenda betekent letterlijk 'wat gelezen moet worden' - laat zien dat het niet de verdienste van het volk Israël was dat Jericho viel, maar dat God de regie had. Ook het verhaal van Jona, die over de stad Nineve moest profeteren, gaat erover dat God de regie heeft, niet de mens. Samen vormen ze het thema van de viering: Jericho en Nineve.

Maar bij de voorbereiding bleken twee verhalen toch wel erg veel te zijn voor een viering – en daarom is Jericho opnieuw gevallen. We zullen het vandaag dus alleen over het boek Jona hebben over de profeet die niet deed wat God hem vroeg en toen toch weer wel. We lezen drie lange citaten uit het boek en komen er op terug in de overweging.

Lied: Voor het licht

VL 569

Jona 1: Op de vlucht

Eens richtte God zich tot Jona, de zoon van Amittai: Sta op en ga naar Nineve, die grote stad, en zeg haar dat het kwaad dat zij doen is opgestegen tot voor mijn aangezicht. En Jona stond op, maar vluchtte naar Tarsis, weg van God. Hij ging naar Jaffa en vond er een schip met bestemming Tarsis. Hij betaalde de overtocht en ging aan boord om mee te varen naar Tarsis, weg van God. Maar God wierp een hevige storm op de zee, en de zee werd zo wild dat het schip dreigde te breken. De schepelingen werden bang, en ieder riep tot zijn eigen god om hulp. Ook gooiden ze, om het gevaar af te wenden, de lading in zee. Maar Jona was in het ruim van het schip afgedaald, was daar gaan liggen en in een diepe slaap gevallen.

De schipper ging naar hem toe en zei tegen hem: 'Wat lig jij hier zo diep te slapen! Sta op, roep je God aan! Misschien dat hij zich om ons bekommert, zodat we niet vergaan.'

En de scheepslieden zeiden tot elkaar: 'Laten we het lot werpen om te weten te komen door wie deze ramp ons treft.' Ze wierpen het lot, en het lot viel op Jona. Toen zeiden ze tegen hem: 'Vertel ons: Hoe komt het dat deze ramp ons treft? Wat doe je hier aan boord? Waar kom je vandaan? Uit welk land kom je? Bij welk volk hoor je?' Jona antwoordde: 'Ik ben een Hebreër en ik vereer de God van de hemel, de God die de zee en het land gemaakt heeft.' De mannen werden doodsbang, en toen ze van hem hoorden dat hij was weggevlucht van God, zeiden ze tegen hem: 'Hoe heb je dat kunnen doen?' En ze vroegen hem: 'Wat moeten we met je doen, dat de zee ons met rust laat?' Want de zee werd hoe langer hoe onstuimiger. Hij antwoordde: 'Gooi me in zee, dan zal de zee jullie met rust laten. Want ik weet dat het mijn schuld is dat deze storm zo tegen jullie tekeergaat.' Maar de mannen roeiden uit alle macht om weer aan land te komen; dat lukte hun echter niet, want de zee ging steeds onstuimiger tegen hen tekeer.

Toen riepen ze tot God: 'Ach Heer, laat ons toch niet vergaan als wij het leven van deze man opofferen.

Reken het ons niet aan als hier een onschuldige sterft. U bent God, al wat u wilt dat doet u!'

Toen tilden ze Jona op en gooiden hem in zee, en de woede van de zee bedaarde. De mannen werden met grote vrees voor God vervuld. Ze brachten hem een offer en deden hem geloften.

Lied: Uit de diepte (allen refrein)

VL 886

Jona (2): Nineve

God liet Jona opslokken door een grote vis. Drie dagen en drie nachten zat Jona in de buik van de vis.

Jona bad in zijn nood tot God en toen spuwde de vis, op bevel van God, hem op het droge.

Opnieuw richtte God zich tot Jona: 'Maak je gereed en ga naar Nineve, die grote stad, om haar aan te klagen met de woorden die ik je zeg.' En Jona maakte zich gereed en ging naar Nineve, zoals God hem opgedragen had. Hij trok de stad in en riep: 'Nog veertig dagen, dan wordt Nineve weggevaagd!' De inwoners van Nineve geloofden God: ze riepen een vasten uit en iedereen, van hoog tot laag, hulde zich in een boetekleed. Toen de profetie de koning van Nineve bereikte, stond hij op van zijn troon, legde zijn staatsiegewaad af en ging, gehuld in een boetekleed, op de grond zitten. En hij liet in Nineve omroepen: *'Volgens bevel van de koning en zijn edelen is het niemand toegestaan te eten of te drinken, mens noch dier, rund noch schaap of geit. De dieren mogen niet grazen of water drinken. Iedereen, mens en dier, moet zich hullen in een boetekleed en luidkeels God aanroepen. Laat iedereen anders gaan leven en breken met het onrecht dat hij doet. Misschien dat God van gedachten verandert en op zijn besluit terugkomt; wie weet zal hij zijn woede laten varen, zodat wij niet te gronde gaan.'* Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven, kwam hij terug op wat hij bedreigd had hun aan te doen, en hij deed het niet.

Dit wekte grote ergernis bij Jona en hij werd kwaad. Hij bad tot God: 'Ach HEER, heb ik het niet gezegd toen ik nog thuis was? Daarom wilde ik naar Tarsis vluchten. Ik wist het wel: u bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en tot vergeving bereid. Laat mij maar sterven, HEER: ik ben liever dood dan dat ik zo verder moet leven.' Maar God zei: 'Is het terecht dat je zo kwaad bent?'

Lied: O Heer God (alleen refrein)

VL 671

Jona (3): Het wonderboompje

Jona had de stad verlaten en had een hutje gemaakt om te zien wat er met de stad zou gebeuren. Nu liet God een wonderboom opschieten om Jona schaduw boven zijn hoofd te geven en zijn ergernis te verdrijven. Jona was opgetogen over de plant.

Maar de volgende morgen, bij het aanbreken van de dag, liet God de plant door een worm aanvreten, zodat hij verdorde. En toen de zon opkwam, liet God een verzengende wind uit het oosten waaien; de zon brandde zo op Jona's hoofd dat hij door de hitte werd bevangen. Hij bad om te mogen sterven: 'Ik ben liever dood dan dat ik zo verder moet leven.'

Maar God zei tegen Jona: 'Is het terecht dat je zo kwaad bent over die plant?'

Jona antwoordde: 'Ik ben verschrikkelijk kwaad, en terecht!'

Toen zei God: 'Als jij al verdriet hebt om die wonderboom, waar jij geen enkele moeite voor hebt hoeven doen en die jij niet hebt laten groeien, een plant die in één nacht opkwam en in één nacht verging, zou ik dan geen verdriet hebben om Nineve, die grote stad, waar meer dan honderdtwintigduizend mensen wonen die het verschil tussen links en rechts niet eens kennen, en dan nog al die dieren?'

Met deze zin eindigt het boek Jona.

Lied: Doe mij spreken

Map 12

Overweging

Het boek Jona staat bij de boeken van de profeten, maar eigenlijk past het daar helemaal niet. Het is een klein boek, van 4 hoofdstukken, waarin de profetie maar uit één zin bestaat – 5 woorden in het Hebreeuws zield Alex van Ligtén ooit in een preek. Het is ook geen waar gebeurd verhaal, meer een vertelling, een vertelling van duizenden jaren geleden, waarin de personages in veel opzichten nog heel herkenbaar zijn. Laten we die personages eens nader bekijken. Kunnen we van hun gedrag leren? En wat wil de schrijver van het boek Jona ons met het verhaal zeggen?

Jona: Oost – West

In de eerste plaats is er natuurlijk Jona. Jona laat zich niet zomaar voor een karretje spannen, hij zegt niet meteen overal ja en amen op. Nineve de wacht aanzeggen? Laat dat een ander doen! Ik ga de andere kant op - Nineve ligt in het Oosten, ik ga zo ver mogelijk naar het westen, naar Tarsis.

Dan wordt hij op een verschrikkelijke manier te kakken gezet. Het zal je maar gebeuren, dat je aan de bemanning van dat schip moet toegeven dat die storm jouw schuld is.

Maar Jona neemt zijn verantwoordelijkheid. Hij stelt voor dat ze hem maar overboord moeten zetten. Als hij dan, opgeslokt door een grote vis, in zijn nood tot God bidt, laat die hem door de vis aan land zetten. Jona is terug bij af.

Dan wordt hem opnieuw gevraagd om Nineve de wacht aan te zeggen. En Jona geeft toe. Wat kan hij anders? Jona dácht dat hij stuurde, maar hij blijkt te wórdén gestuurd. Hij gaat naar de stad en zegt dat die over veertig dagen zal worden verwoest.

De schepelingen: Een twee drie in Godsnaam

Dan zijn er de schepelingen. Wat vinden jullie van hen?

Ze wierpen het lot, dat zouden wij niet meer doen, en kwamen toen uit bij Jona als de oorzaak van hun ellende. en toen Jona schuld bekende en zei dat ze hem maar overboord moesten gooien, probeerden ze eerst minder drastische maatregelen om het onheil af te wenden. Roeien met de riemen die je hebt. Maar het roeien blijkt roeien tegen de klippen op te zijn. Wat moeten ze doen? Wat zouden wij doen?

De schepelingen vragen God om hen te sparen en hen geen bloedschuld op te leggen, nu ze het leven van Jona opofferen voor de veiligheid van het schip. Daarna gooien ze Jona overboord; en meteen komt de zee tot rust.

Eigenlijk zijn de schepelingen, die de God van Israël niet kennen, misschien wel godvruchtiger dan Jona. Om het in minder godsdienstige termen te zeggen: ze handelen gewetensvol.

De omkeer van de inwoners van Nineve

De inwoners van Nineve hebben zich misdragen. Wat ze verkeerd deden vertelt het verhaal niet. Maar toen hen de verwoesting van de stad werd aangezegd om wat zij misdaan hadden, bekeerden zij zich meteen en volkomen. Omdat ze begrepen dat ze voor een ongekend grote ramp stonden, een ramp die door hun gedrag was veroorzaakt. En dat vroeg om fundamentele maatregelen.

Het is haast te mooi om waar te zijn. Waar vind je zulke mensen?

Opnieuw: Jona

God besluit de inwoners van Nineve te sparen, nu ze zich bekeerd hebben. En daarover is Jona woedend. “Ik wilde Nineve helemaal niet de wacht aanzeggen”, zegt hij tegen God. “Daarom vluchtte ik weg. Maar Jij hebt me gedwongen om toch naar Nineve te gaan, om daar de verwoesting van de stad aan te kondigen. En nu sta ik te kijk als een valse profeet. Door jou! Omdat jij zo nodig de genadevolle en trouwe God wilde spelen.” Jona heeft het gevoel dat hij speelbal is van de gebeurtenissen – speelbal van God. En wie zou daar niet kwaad om worden?

En dan komt de apotheose. God laat Jona – via het wonderboompje – zien dat het niet om Jona gaat, maar om de ander, in dit geval om de mensen van Nineve. Als het goed was, zou Jona blij geweest zijn met hun bekering, blij dat het onheil dat hen is aangezegd, is afgewend. Maar zijn gekwetste ego verhindert dat.

God houdt Jona bij de les: het gaat niet om jou, het gaat erom dat de ander recht wordt gedaan.

God

God, in het verhaal, degene die mensen en dieren opdrachten geeft, die de zee kan laten woeden en tot rust komen, die het lot van Nineve bepaalt, die wonderboompjes kan doen groeien en sterven. Die God heeft het voor het zeggen, niet de mens, wil de schrijver ons meegeven. Die God, genadevol en trouw, heeft de regie. Hij wijst ons steeds weer op het pad dat we moeten volgen, zijn pad.

Het verhaal

Het verhaal over Jona is niet waar gebeurd, het is een vertelling. De mensen erin zijn mensen zoals jij en ik. Het verhaal laat zien hoe zij, hoe wij, met elkaar omgaan. Hoe we luisteren – of niet – naar God, de stem van ons geweten, die ons een spiegel voorhoudt ‘mens waar is je broer, je zus’. En die stem is niet tot zwijgen te brengen.

Klimaat

Toen ik het verhaal van Jona weer las moest ik onwillekeurig aan de klimaatcrisis denken. Want verkeren we niet in dezelfde positie als de inwoners van Nineve? Ons is de verwoesting van de aarde aangezegd, als gevolg van ons handelen. Keren we terug op onze schreden, zoals de Nineviëten, of vluchten we weg? Nemen we onze verantwoordelijkheid of zijn we alleen maar boos op anderen, omdat die de crisis anders willen aanpakken dan wij? Stappen we over ons ego heen als het niet gaat zoals wij het wilden?

En wie is de God in het grote drama van de klimaatcrisis, wie heeft de regie of we dat willen of niet? Ik denk dat de aarde zelf is. Die wordt door ons geschonden en kan ons daardoor op den duur niet meer dragen, niet meer verdragen, niet meer voeden en beschermen als voorheen.

Als we luisteren naar de aarde, en niet naar onszelf, als we de aarde recht doen, dan kan, dan zal de aarde ons blijven voeden, aarde, de god die ons gegeven is.

In het boek Jona staat over de inwoners van Nineve:

“Toen God zag dat zij inderdaad anders begonnen te leven, kwam hij terug op wat hij bedreigd had te doen, en hij deed het niet. ”

Lied: Stem als een zee van mensen VL 216

Vorbeden

Tafellied: Sacrament van Hoop VL 674

Breken en delen

Onze Vader map 119

Reactie, Collecte: Madalief

Slotlied: Groot is de wereld VL 740